

UČEBNÉ OSNOVY

Dejepis

Názov predmetu	Dejepis				
Vzdelávacia oblasť	Človek a spoločnosť				
Ročník	Piaty	Šiesty	Siedmy	Ôsmy	Deviaty
Časový rozsah výučby	1 hodina týždenne/33 hodín ročne	1 hodina týždenne/33 ročne	2 hodiny týždenne/66 hodín ročne	1 hodina týždenne/33 hodín ročne	2 hodiny týždenne/66 ročne
Stupeň vzdelania	Nižšie sekundárne – ISCED 2				

Charakteristika predmetu:

Dejepis je samostatným predmetom a spolu s humánnou zložkou zemepisu a občianskou výchovou tvorí vzdelávaciu oblasť spoločenskovedných predmetov. Predstavuje jeden z významných prostriedkov procesu humanizácie žiakov. Pomocou vyučovania dejepisu sa žiaci oboznamujú s vývojom ľudskej spoločnosti najmä z hľadiska aspektu konajúcich osôb, či skupín ľudí a tiež prostredníctvom pohľadov na dôležité formy života spoločnosti v jednotlivých historických obdobiach. Postupne si osvojujú kultúru spoločenskej komunikácie a demokratické spôsoby svojho konania.

Hlavnou funkciou dejepisu je kultivovanie historického vedomia žiaka a uchovanie kontinuity historickej pamäti v zmysle odovzdávania historickej skúsenosti či už z miestnej, regionálnej, celoslovenskej, európskej alebo svetovej perspektívy. Ide predovšetkým o postupné poznávanie takých historických udalostí, dejov, javov a procesov v priestore a čase, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili vývoj slovenskej spoločnosti a premietli sa do obrazu našej prítomnosti.

Súkromná základná škola Felix, Krásnohorská 14, Bratislava

Cieľ predmetu:

Za základnú cieľovú kategóriu výučby dejepisu považujeme tvorbu študijných predmetových, medzipredmetových kompetencií – spôsobilostí, schopností využívať kvalitu získaných znalostí v rôznych poznávacích i praktických situáciách, ktoré umožnia žiakom, aby nepristupovali k histórii len ako k uzavretej minulosti, ale aj k rozvíjaniu celej škály kompetencií (spôsobilostí) klásť si v aktívnej činnosti kognitívne rôznorodé otázky, pomocou ktorých sa pýtajú na minulosť a vytvárajú si tak postupne vlastný názor.

Závažným predpokladom rozvíjania a uplatňovania uvedených cieľových kategórií je prekonávať transmisívnu výučbu dejepisu, ktorej podstatou je odovzdávanie poznatkov v hotovej podobe prevažne explikačnými (vysvetľujúcimi) metódami a prostredníctvom frontálnej výučby, a v širšej miere aplikovať prístupy, ktoré kladú dôraz na aktívne učenie, na proces hľadania, objavovania a konštruovania (vytvárania) poznatkov na základe vlastnej činnosti a skúsenosti v interakcii s učiteľom a žiakmi v kooperatívnom učení.

Cieľom vyučovania dejepisu je vedenie žiakov k úcte k vlastnému národu, k rozvíjaniu vlastenectva ako súčasti kultivovania ich historického vedomia. Pritom rezonuje i úcta k iným národom a etnikám, rovnako tak rešpektuje kultúrne a iné odlišnosti ľudí, rôznych skupín a spoločností. Prispieva tak k rozvíjaniu hodnotovej škály demokratickej spoločnosti. Rovnako dôležitosť pripisuje aj demokratickým hodnotám európskej civilizácie.

Cieľom vyučovania dejepisu v 5. ročníku je zoznámiť žiakov s novým predmetom, naučiť ich orientovať sa v čase a v priestore, okrajovo sa zoznámiť s jednotlivými obdobiami dejín. sa naučia poznávať a triediť historické pramene, poznať významné sviatky, poznať hlavné funkcie historických inštitúcií a podobne, zoznámia sa s prvými písmami a knihami a náboženstvami.

Kľúčové kompetencie:

Žiaci si kladú otázky a použijú ich na osvojovanie daných významov, ktoré súvisia s riešením základných operácií:

s historickým časom

- zaraďovať historické udalosti, javy, procesy a osobnosti chronologicky,
- zaraďovať historické udalosti, javy, procesy a osobnosti synchrónne,
- rozpoznať postupne nerovnomernosť historického vývoja,
- využívať medzníky ako prostriedok orientácie v minulosti.

s historickým priestorom

- rozlišovať miestny, regionálny, národný, globálny historický priestor,
- zaraďovať historické udalosti, javy, procesy a osobnosti v historickom priestore,
- rozpoznať podmienenosť medzi historickým priestorom a spôsobom života a obživy človeka, spoločnosti.

s historickými faktami, udalosťami, javmi a procesmi a ich hodnotiacim posudzovaním

- vymedziť jednotlivú historickú udalosť, jav, proces, osobnosť,
- popísať jednotlivé historické udalosti, javy, procesy, osobnosti na základe určujúcich znakov, rekonštruovať konanie apostoje ľudí v minulosti,
- skúmať konanie ľudí v daných podmienkach a vysvetľovať ho,
- určiť príčiny jednotlivých historických udalostí, javov, procesov,
- vymedziť dôsledky jednotlivých historických udalostí, javov, procesov, rozpoznať charakteristické znaky jednotlivých historických období,
- rozpoznať základné faktory, ktoré ovplyvňovali historický vývoj.

Žiaci aplikujú svoje otázky v nových situáciách, v skúmateľských postojoch a pracovných postupoch pri vyšetrovaní, pátraní v školských historických písomných, obrazových, grafických a hmotných prameňoch – stopách po minulosti

- pri vymedzovaní predmetu skúmania, napríklad písomného úryvku z prameňa, mapy, grafu, diagramu,
- pri vytvorení plánu skúmania, napríklad fotografie, historického obrazu,
- pri komunikácii v tíme o výsledkoch skúmania, napríklad pästného klinu, nástroja pomocou zmyslov, v múzeu, archíve,
- pri vytvorení záznamu zo skúmania, napríklad o ľuďoch, predmetoch a veciach na karikatúre, verbálneho textu.

pri vyhľadávaní relevantných informácií

- z rôznych zdrojov – textov verbálnych, obrazových, grafických, i z textov kombinovaných,
- z učebníc, cvičebníc, pracovných zošitov, slovníka cudzích slov, atlasov, novín, časopisov, z webových stránok,
- z populárno-vedeckej literatúry a historickej beletrie.

pri využívaní týchto informácií a verifikovaní ich hodnoty

- vyberaní informácií, napríklad z úryvku písomného prameňa, z učebnice, z internetu,
- organizovaní informácií, napríklad prostredníctvom poznámok, kľúčových pojmov, pamäťových máp, obrazového materiálu,
- porovnávaní informácií, napríklad podobnosti a odlišnosti, porovnať staré a nové, čo sa zmenilo a čo sa nezmenilo,
- rozlišovaní a triedení informácií, napríklad rozlíšiť fakt, fikciu prostredníctvom karikatúry, legendy, povesti, spomienky,
- zaradovaní informácií, napríklad na časovú priamku historické udalosti, do tabuľky, grafu, diagramu,
- kritickým zhodnotením rôznych zdrojov informácií, napríklad zhodnotením viacerých webových stránok na jednu tému.

pri štruktúrovaní výsledkov, výstupov a potvrdení vybraného postupu

Súkromná základná škola Felix, Krásnohorská 14, Bratislava

- zoradení výsledkov, napríklad na časovú priamku, do Vennovho diagramu, do tabuľky, do schém, rozpoznaní podstatného od nepodstatného, napríklad určovaním kľúčových pojmov, postupným vymedzovaním, historických pojmov v texte, zostavovaním pojmov do pamäťovej mapy,
- integrovaní výsledkov do chronologického a historického rámca, napríklad prostredníctvom chronologickej tabuľky, vyhodnocovaní správnosti postupu, napríklad overovaním historických faktov,
- tvorbe súboru vlastných prác, produktov (portfólio), napríklad obrazového materiálu, plagátu, letáku, nákresu, kresby

Výchovné a vzdelávacie stratégie

Dejepisné vyučovanie na základnej škole vychádza z tendencie umožniť žiakom získať kompetencie, ktoré im vytvoria podmienky na aktívny prístup k pátraniu a skúmaniu minulosti. Získané spôsobilosti umožnia žiakom vyhľadávať a pátrať, pýtať sa na jednotlivé historické javy a procesy a tým spôsobom neprístupovať k histórii len ako k uzavretej minulosti.

V procese rozvíjania špecifických predmetových cieľov žiakov najvýznamnejším faktorom je učiteľ. Od toho ako vyučuje dejepis a ako vníma svoju úlohu na vyučovacej hodine závisí aj kvalita rozvíjania uvedených cieľov. Poslaním učiteľa dejepisu je prekonať transmisívnu výučbu, ktorej podstatou je odovzdávanie poznatkov prevažne vysvetľujúcimi metódami. Učiteľ je ten, ktorý má na hodinách dejepisu aplikovať postupy a metódy, ktoré kladú dôraz na aktívny prístup žiakov v procese hľadania, objavovania a vytvárania poznatkov z uplynulých období. Je to proces v ktorom sa má uplatniť žiakova vlastná činnosť, ktorá môže byť individuálna alebo kolektívna (kooperatívna) a ktorá v súlade so skúsenosťami a pod vedením učiteľa žiakom umožní získanie nových poznatkov ale zároveň aj radosť z procesu poznávania. Má vytvárať možnosti na prácu v malých vzájomne prepojených skupinách ako aj priestor na diskusiu v rámci celej triedy. Učiteľ je ten subjekt vo vyučovaní, ktorý musí zabezpečiť historický materiál a doniesť ho na hodinu dejepisu, umožniť žiakom prístup k rôznym dôkazovým materiálom alebo informovať žiakov o tom, kde priliehavý historický materiál je možné nájsť.

Okrem učebníc významným prostriedkom na realizáciu vyučovania dejepisu je súbor primeraných školských historických prameňov, historické mapy ako aj iné názorné učebné prostriedky (vystrihnuté články z novín a časopisov, karikatury, grafy a pod.).

Moderne vyučovať dejepis nie je možné bez používania počítača a internetu. Z internetu žiaci môžu získať rôzne informácie z dejepisnou problematikou. V tomto procese je veľmi významná úloha učiteľa, ktorý by mal byť skôr príjemným radcom a usmerňovateľom než prísny a neoblomným „staromódnym“ učiteľom.

Za zmysluplné a efektívne vyučovanie dejepisu považujeme také vyučovanie, ktoré zabezpečí:

- chronologické preberanie učiva
- synchronne vyučovanie svetových a národných dejín
- adekvátny dôraz na národné dejiny
- návštevu múzeí, galérií a realizáciu primeraných exkurzií
- vyučovanie regionálnych dejín.

Súkromná základná škola Felix, Krásnohorská 14, Bratislava

Vo vyučovaní dejepisu využívať poznatky, ktoré žiaci získajú z vyučovacích predmetov vlastiveda, geografia, občiansky výchova, slovenský jazyk a využívať aj prierezové témy.

Stratégie vyučovania

Vo výchovno-vzdelávacom procese používať individuálnu aj skupinovú prácu žiakov zvlášť pri tvorbe a realizácii projektov.

Odporúčané metodické formy a metódy: práca s učebnicou, práca s dejepisnou mapou a atlasom, analytické čítanie, riadený rozhovor, dialóg, diskusia, problémová metóda, videoprojekcia, integrované tematické vyučovanie, brainstorming, situačné a inscenačné metódy, rolové hry, dramatizácia, práca s historickým prameňmi, práca s hmotnými prameňmi a ukážkami a i.

Učebné zdroje

Učebnice

Internet

Obsah vzdelávania v 5. ročníku:

Tematický celok	Obsahový štandard	Výkonový štandard
Človek v premenách času a priestoru	• minulosť, prítomnosť, budúcnosť • deň, mesiac, rok, dátum, letopočet • kalendár • desaťročie, storočie, tisícročie • bydlisko, obec, región, Slovensko • rodinný album, fotografia • generácia, rodostrom	• použiť správne pojmy, ktoré súvisia s tokom času, • zakresliť na časovú priamku časové kategórie od blízkych po vzdialené, • preskúmať okolie svojho bydliska, rozpoznať staré od nového • rozpoznať, čo sa zmenilo za posledný rok jeho života, • zaznamenať rozprávanie rodinných príslušníkov o minulosti, • rozlíšiť jednotlivé generácie vo svojej rodine, • rozlíšiť jednotlivé druhy historických prameňov, • rozpoznať rozdiel medzi zemepisnou a dejepisnou mapou, • zostaviť obrazový materiál o pohybe ľudí v minulosti a prítomnosti, • pracovať so školskými historickými prameňmi, ktoré približujú danú tematiku.

Súkromná základná škola Felix, Krásnohorská 14, Bratislava

	● historické pramene (písomné, obrazové, hmotné) ● múzeum, knižnica, archív, školská kronika ● mapa ● vyst'ahovalectvo, prist'ahovalectvo, stretávanie kultúr ● základné analytické otázky: Kto je autorom prameňa? Kedy bol napísaný prameň? Čo je obsahom prameňa? Komu bol prameň určený? Aký bol zámer autora prameňa?	
Človek a komunikácia	● jazyk, písmo, kniha, noviny, rozhlas, televízia, internet ● náboženstvo ● legendy, mýty, povesti ● konflikt, vojna, detský vojak, mier, obeť ● detská práca	● rozlíšiť jednotlivé druhy komunikácie medzi ľuďmi, ● prerozprávať príbeh z minulosti svojho regiónu, ● identifikovať dôsledky konfliktov a vojen pre človeka a prostredie, v ktorom žije, ● zdôvodniť stálu prítomnosť vojen v minulosti a prítomnosti, ● pracovať so školskými historickými prameňmi, ktoré približujú danú tematiku.

Súkromná základná škola Felix, Krásnohorská 14, Bratislava

Obsah vzdelávania v 6. ročníku:

Tematický celok	Obsahový štandard	Výkonový štandard
Obrazy pravekého sveta	- zberač, lovec, roľník - kameň, meď, bronz, železo, oppidum	- rozpoznať rozdiely v spôsobe obživy a života pravekých zberačov, lovcov a roľníkov, - porovnať výhody a nevýhody kamenných a kovových nástrojov, resp. zbraní, - zdôvodniť oddelenie remeselníkov od roľníkov, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.
Obrazy starovekého sveta	- riečne civilizácie, deľba práce - mestský štát - polis, - aténska demokracia, olympijské hry - republika, cisárstvo, - Limes Romanus, - judaizmus, kresťanstvo, Biblia - islam, Korán	- odhaliť vzťah medzi prírodnými podmienkami údolí veľkých riek a vznikom prvých štátov, - rozlíšiť jednotlivé vrstvy spoločnosti v mestskom štáte, - identifikovať poznatky obyvateľov najstarších štátov, ktoré nám slúžia dodnes, - určiť hlavné znaky aténskej demokracie, - vymedziť hlavné znaky rímskej republiky, - zdôvodniť premenu rímskej republiky na ríšu, - rozpoznať príčiny budovania rímskej hranice pozdĺž Dunaja, - zhromaždiť informácie o prítomnosti Rimanov na našom území, - zhrnúť príčiny zániku Rímskej ríše, - zhodnotiť prínos antickej kultúry pre našu prítomnosť, - zostaviť turistického sprievodcu o divoch starovekého sveta, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.
Obrazy stredovekého sveta	- kráľ, léno, vazal, lénny systém, šľachta, duchovenstvo - poddaní, mestské obyvateľstvo	- objasniť fungovanie stredovekej spoločnosti na základe vazalských vzťahov, - identifikovať spôsob života a obživy jednotlivých sociálnych vrstiev stredovekej spoločnosti, - vysvetliť fungovanie stredovekého mesta,

Súkromná základná škola Felix, Krásnohorská 14, Bratislava

	- hrad, dedina, mesto, kláštor, univerzita	- zdôvodniť význam kláštora pre hospodárstvo a kultúru, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.
--	---	---

Obsah vzdelávania v 7. ročníku:

Tematický	Obsahový štandard	Výkonový štandard
Predkovia Slovákov v Karpatskej kotline	- Samova ríša, Franská ríša, Byzantská ríša - Veľká Morava - byzantská misia	- rozlíšiť kľúčové udalosti z obdobia Veľkej Moravy, - rozpoznať kultúrny odkaz Veľkej Moravy, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.
Slováci v Uhorskom kráľovstve	- Uhorsko - dynastie - kolonizácia - banské mestá	- rozlíšiť kľúčové udalosti stredovekého Uhorska, - rozpoznať mnohonárodnostný charakter Uhorska, - zdôvodniť politický a hospodársky rozmach Uhorska, - vytvoriť turistického sprievodcu po banských mestách, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia

Súkromná základná škola Felix, Krásnohorská 14, Bratislava

Obrazy novovekého sveta	- mešťan, humanizmus a renesancia - kolónie, kolonializmus - remeselník, cech ,manufaktúra - reformácia, protestant, katolík	- rozpoznať dôsledky vynálezu kníhtlače na človeka a spoločnosť, - vymedziť hlavné príčiny a dôsledky zámorských objavov, - porovnať proces výroby v cechu a manufaktúre, - zovšeobecniť hlavné myšlienky reformácie, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.
Habsburská monarchia na prahu novoveku	- Moháč, Turci - Bratislava - Habsburgovci - protireformácia	- rozpoznať hlavné zmeny v Uhorsku po roku 1526, - vystihnúť spoločné znaky protihabsburských povstaní v Uhorsku, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia

Súkromná základná škola Felix, Krásnohorská 14, Bratislava

Obsah vzdelávania v 8. ročníku:

Tématický celok	Obsahový štandard	Výkonový štandard
Zrod modernej doby	- osvietenstvo - Veľká francúzska revolúcia - priemyselná revolúcia tovární, podnikateľ, robotník - národný štát, nacionalizmus - militarizácia	- zhrnúť základné myšlienky osvietenstva, - rozpoznať viedenský kongres ako medzník vo vývoji európskych dejín, - porovnať proces výroby v cechu, manufaktúre a továrni, - vystihnúť základné znaky priemyselnej revolúcie, - zdôvodniť vplyv zjednotených štátov na mocenské pomery v Európe, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.
Moderný slovenský národ	- tereziánske a jozefínske reformy - spisovný jazyk - revolučný rok 1848/49 - Slovenská národná rada, - Matica slovenská - rakúsko –uhorské vyrovnanie - modernizácia, industrializácia - maďarizácia	- zhodnotiť význam osvietenských reforiem, - rozpoznať ciele slovenského národného hnutia, - vystihnúť, čo sa zmenilo a čo sa nezmenilo v postavení Slovákov po revolúcii, - určiť príčiny a dôsledky vyst'ahovalectva z Rakúsko–Uhorska, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.

Súkromná základná škola Felix, Krásnohorská 14, Bratislava

Obsah vzdelávania v 9. ročníku:

Tématický celok	Obsahový štandard	Výkonový štandard
Obrazy prvej svetovej vojny	- Dohoda, Trojspolok - front,zázemie - československé légie - Parížska mierová konferencia - nástupnícke štáty po prvej svetovej vojne - Československá republika	- porovnať ciele štátov Dohody a Trojspolku, - rozpoznať útrapy ľudí na fronte a v zázemí počas prvej svetovej vojny, - identifikovať ciele domáceho a zahraničného odboja, - zdokumentovať pomocou mapy zmeny po zániku Rakúsko – Uhorska, - vyhľadať svedectvá týkajúce sa prvej svetovej vojny, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia
Európa v medzivojnovom období	- parlamentná demokracia - komunizmus,fašizmus,nacizmus	- objasniť základné znaky parlamentnej demokracie, - rozlíšiť demokratický a nedemokratický charakter štátu, - rekonštruovať každodenný život v diktatúrach, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.
Československo v medzivojnovom období (1918 - 1939)	- Česi,Slováci, národnostné menšiny - kultúra, spolky, školstvo - centralizmus, autonómia	- identifikovať politický systém ČSR, - rozpoznať mnohonárodnostný charakter ČSR, - porovnať hospodársku situáciu v Čechách a na Slovensku, - rozpoznať dôsledky rozbitia ČSR, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.
Obrazy druhej svetovej vojny	- fašistická os - protihitlerovská koalícia - totálna vojna - protifašistický odboj - holokaust, koncentračné tábory	- vymedziť kľúčové medzníky druhej svetovej vojny, - vyhľadať svedectvá o útrapách ľudí na fronte a v zázemí počas druhej svetovej vojny, - spracovať holokaust na konkrétnom príbehu, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.

Súkromná základná škola Felix, Krásnohorská 14, Bratislava

Slovenský štát (1939 - 1945)	- totalitný režim - židovský kódex - deportácie - odboj - Slovenské národné povstanie	- porovnať politický systém Slovenského štátu s politickým systémom ČSR, - rozpoznať vzťahy medzi Nemeckom a Slovenským štátom, - zhodnotiť hospodársky a kultúrny rozvoj Slovenského štátu - konkretizovať postupné obmedzovanie práv a slobôd židovských spoluobčanov, - zhodnotiť význam Slovenského národného povstania, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.
Rozdelený svet	- OSN - supervelmoci: USA, ZSSR - železná opona, studená vojna - hospodárske a vojenské bloky - hrozba jadrovej vojny - dekolonizácia - svet ako „globálna dedina“	- rozpoznať vplyv bipolárneho sveta na každodenný život, - nájsť prejavy odporu obyvateľstva vo východnom bloku, - vystihnúť základné medzníky procesu európskej integrácie, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.
Československo za železnou oponou	- Február, politické procesy - znárodnenie, kolektivizácia, industrializácia - Pražská jar - „normalizácia“ - Charta 77, disident - sviečková manifestácia, nežná revolúcia	- rozpoznať dôsledky februárového prevratu, - zdokumentovať prejavy totality, - identifikovať premeny vidieka a mesta, - spracovať spomienky svedka augustových udalostí, - zistiť konkrétne prejavy „normalizácie“ v každodennom živote, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia
Slovensko po roku 1989	- parlamentná demokracia - rozdelenie Československa, vznik Slovenskej republiky - vstup Slovenskej republiky do NATO a Európskej únie	- identifikovať hlavné zmeny v Československu po roku 1989, - určiť príčiny rozdelenia Českej a Slovenskej republiky, - rozpoznať podoby spolužitia Čechov a Slovákov v 20. storočí, - určiť výhody a nevýhody voľného pohybu osôb a tovaru v Európskej únii, - pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia.

Súkromná základná škola Felix, Krásnohorská 14, Bratislava